

RZECZPOSPOLITA
POLSKA

Urząd Patentowy
Rzeczypospolitej Polskiej

⑫ OPIS PATENTOWY ⑰ PL ⑪ 190371

⑬ B1

⑰ Numer zgłoszenia 343332

⑤① IntCl⁷
C22C 1/10
C22C 1/05

⑳ Data zgłoszenia 20.10.2000

⑤④ Sposób wytwarzania metalowych materiałów kompozytowych umacnianych fazą zbrojącą

④③ Zgłoszenie ogłoszono:
22.04.2002 BUP 08/02

④⑤ O udzieleniu patentu ogłoszono:
30.12.2005 WUP 12/05

⑦③ Uprawniony z patentu:
Instytut Odlewnictwa, Kraków, PL

⑦② Twórcy wynalazku:
Jerzy Sobczak, Kraków, PL
Natalia Sobczak, Kraków, PL

CZYTELNIA
OGÓLNA

⑤⑦ Sposób wytwarzania metalowych materiałów kompozytowych umacnianych, fazą zbrojącą, zwłaszcza drobnodispersyjną polegający na dodawaniu fazy zbrojącej do ciekłego metalu lub stopu osnowy, **znamienny tym**, że przed wprowadzeniem do metalu lub stopu osnowy fazę zbrojącą o rozmiarach cząsteczek mniejszych lub równych 20 µm poddaje się procesowi deaglomeracji poprzez wymieszanie z deaglomeratem w ilości 10 - 100% wagowych w stosunku do ilości fazy zbrojącej o rozmiarze cząsteczek zbliżonym do rozmiaru cząsteczek fazy zbrojącej, następnie do tak przygotowanej fazy zbrojącej wprowadza się środek zwilżający w ilości 0,1 - 5,0% wagowych w stosunku do ilości stopu lub metalu osnowy oraz 0,01 - 2,0% wagowych w stosunku do ilości metalu lub stopu osnowy mieszaniny metalurgicznych środków pomocniczych, z kolei tak przygotowaną mieszaninę umieszcza się w przewodzie wykonanym z materiału rozpuszczalnego w ciekłym metalu lub stopie osnowy, podgrzewa się go do temperatury powyżej 100°C przez 0,5 - 5 godzin i tak podgrzany przewód wprowadza się w głąb kąpieli ciekłego metalu lub stopu osnowy i po rozpuszczeniu się przewodu, znanymi metodami rozprowadza się mieszaninę w całej objętości kąpieli metalowej.

PL 190371 B1

Sposób wytwarzania metalowych materiałów kompozytowych umacnianych fazą zbrojącą

Zastrzezenie patentowe

Sposób wytwarzania metalowych materiałów kompozytowych umacnianych, fazą zbrojącą, zwłaszcza drobnodispersyjną polegający na dodawaniu fazy zbrojącej do ciekłego metalu lub stopu osnowy, **znamienny tym**, że przed wprowadzeniem do metalu lub stopu osnowy fazę zbrojącą o rozmiarach cząsteczek mniejszych lub równych 20 μm poddaje się procesowi deaglomeracji poprzez wymieszanie z deaglomeratem w ilości 10 - 100% wagowych w stosunku do ilości fazy zbrojącej o rozmiarze cząsteczek zbliżonym do rozmiaru cząsteczek fazy zbrojącej, następnie do tak przygotowanej fazy zbrojącej wprowadza się środek zwilżający w ilości 0,1 - 5,0% wagowych w stosunku do ilości stopu lub metalu osnowy oraz 0,01 - 2,0% wagowych w stosunku do ilości metalu lub stopu osnowy mieszaniny metalurgicznych środków pomocniczych, z kolei tak przygotowaną mieszaninę umieszcza się w przewodzie wykonanym z materiału rozpuszczalnego w ciekłym metalu lub stopie osnowy, podgrzewa się go do temperatury powyżej 100°C przez 0,5 - 5 godzin i tak podgrzany przewód wprowadza się w głąb kąpieli ciekłego metalu lub stopu osnowy i po rozpuszczeniu się przewodu, znanymi metodami rozprowadza się mieszaninę w całej objętości kąpieli metalowej.

* * *

Przedmiotem wynalazku jest sposób wytwarzania metalowych materiałów kompozytowych umacnianych fazą zbrojącą, zwłaszcza drobnodispersyjną.

Sposób wprowadzania fazy zbrojącej do metalu osnowy znany z opisów patentowych USA nr 4795995 i 5228494 polega na wsypywaniu dyspersyjnej fazy zbrojącej bezpośrednio na powierzchnię intensywnie mieszanego metalu osnowy. W znanym z polskiego opisu patentowego nr 161122 sposobie otrzymywania kompozytów na osnowie aluminium lub jego stopów w celu obniżenia napięcia powierzchniowego metalu osnowy dodaje się 1-2% magnezu.

Sposób wytwarzania metalowych materiałów kompozytowych umacnianych fazą zbrojącą, zwłaszcza drobnodispersyjną, według wynalazku, polega na tym, że przed wprowadzeniem do metalu lub stopu osnowy fazę zbrojącą o rozmiarach cząsteczek mniejszych lub równych od 20 μm , poddaje się procesowi deaglomeracji poprzez wymieszanie z deaglomeratem w ilości 10 - 100% wagowych w stosunku do ilości fazy zbrojącej o rozmiarze cząsteczek zbliżonym do rozmiarów cząsteczek fazy zbrojącej. Następnie do tak przygotowanej fazy zbrojącej wprowadza się 0,1 - 5,0% wagowych w stosunku do ilości metalu lub stopu osnowy środek zwilżający oraz 0,01 - 2,0% wagowych w stosunku do ilości metalu lub stopu osnowy metalurgicznych środków pomocniczych. Tak przygotowaną mieszaninę umieszcza się w przewodzie wykonanym z materiału rozpuszczalnego w ciekłym metalu lub stopie osnowy. Napelnięty przewód ogrzewa się do temperatury powyżej 100°C przez 0,5 - 5 godzin. Z kolei podgrzany przewód z mieszaniną wprowadza się w głąb kąpieli ciekłego metalu lub stopu osnowy i z chwilą rozpuszczania się przewodu następuje znanymi metodami równomierne rozmieszczenie składników mieszaniny w całej objętości kąpieli metalowej. Tak otrzymany ciekły kompozyt odlewa się znanymi metodami.

Kompozyty otrzymane sposobem według wynalazku dzięki wprowadzaniu w głąb kąpieli metalowej rozpuszczalnego przewodu wypełnionego mieszaniną składającą się z zdeaglomerowanej fazy zbrojącej, środka zwiększającego zwilżalność i metalurgicznych środków pomocniczych charakteryzują się zwartą strukturą, pozbawioną nieciągłości strukturalnych, wysokim stopniem przyswojenia fazy zbrojącej i jej równomiernym rozkładem, wyeliminowa-

waniem aglomeratów fazy zbrojącej, dobrym połączeniem na granicy metal-faza zbrojąca co prowadzi do uzyskania wysokiego poziomu własności wyrobów gotowych.

W jednym zabiegu technologicznym wprowadza się wszystkie składniki i przeprowadza jednocześnie proces rafinacji, modyfikacji, odtleniania, wprowadzania dodatku zwiększającego zwilżalność, wprowadzanie zdeaglomerowanej fazy zbrojącej i równomierne rozmieszczenie w ciekłej kąpieli. Jednoczesna realizacja procesów zapobiega powstawaniu niekorzystnych zjawisk wpływających na jakość suspensji metalowo-ceramicznej, takich jak wzrost zawartości gazów, zanik efektu modyfikacji, aglomeracji cząsteczek fazy zbrojącej, jednocześnie skraca się czas trwania procesu otrzymywania suspensji. Eliminuje się straty fazy zbrojącej umieszczając ją razem z pozostałymi składnikami w rozpuszczalnym przewodzie.

Przykłady sposobu wytwarzania metalowych materiałów kompozytowych umacnianych fazą zbrojącą, zwłaszcza drobnodispersyjną według wynalazku

Przykład I

Faza zbrojąca w postaci drobnodispersyjnego proszku grafitowego o nominalnym rozmiarze cząsteczek 5 μm w ilości 700 gramów starannie miesza się z deaglomeratorem, który stanowi proszek miedzi atomowej o rozmiarze cząsteczek 10 - 20 μm w ilości 300 g. Do otrzymanej mieszaniny wprowadza się dodatek zwilżający w postaci 100 g gąbki tytanowej wraz z 500 g zaprawy Cu10P. Całość umieszcza się w przewodzie elastycznym utworzonym z folii aluminiowej, który poddano wygrzewaniu w temperaturze 200°C w ciągu 1,5 godz. Po wygrzaniu przewód wprowadza się do kąpieli metalowej 10 kg stopu Cu10Sn o temperaturze 1200°C, znajdującej się w tyglu grafitowym z naniesioną wewnętrzną warstwą pokrycia ochronnego, umieszczonego w piecu indukcyjnym. Po całkowitym rozpuszczeniu się przewodu, ciekłą suspensję miesza się prętem grafitowym i wylewa do zeliwnej formy. Makrostruktura wytworzonego kompozytu nie wykazuje występowania rozwarstwienia suspensji i flotacji grafitu.

Mikrostruktura wytworzonego kompozytu wykazuje równomierne rozmieszczenie oddzielonych od siebie cząsteczek grafitu w osnowie metalowej, jest zwarta i pozbawiona wszelkich nieciągłości strukturalnych. Obrabialność skrawaniem otrzymanego kompozytu przewyższa obrabialność stopu monolitycznego CuSn10Pb10, uznawanego spośród znanych odlewniczych stopów miedzi za jeden z najlepiej obrabialnych materiałów. Rozkład twardości w przekroju poprzecznym nie przekracza +/- 4% wartości średniej, co dodatkowo świadczy o jednorodności wytworzonego kompozytu, a badania makrostruktury nie wykazują występowania flotacji grafitu. Otrzymany kompozyt może znaleźć zastosowanie jako bezołowiowy zamiennik stopów miedzi, stosowanych na części armatury hydraulicznej.

Przykład II

Suspensję kompozytową wytworzoną według przykładu I wlewo do wirującej formy maszyny odśrodkowej. W odróżnieniu od odlewów otrzymywanych znanymi sposobami wzbogaconą grafitem warstwą wewnętrzną odlewu warstwowego była zwarta i pozbawiona makroporowości. Wytworzony odlew warstwowy ze wzbogaconą grafitem warstwą wewnętrzną może znaleźć zastosowanie jako samosmarowne łożysko ślizgowe pracujące w warunkach utrudnionego smarowania

Przykład III

Uprzednio rozdrobniony do frakcji 20 μm +/- 5 μm popiół lotny z filtra elektrocieplowni węglowej w ilości 900 g poddano zabiegom oczyszczania w wodnym roztworze i separacji magnetycznej. Wyszuszony proszek popiołu lotnego miesza się z deaglomeratorem w postaci 400 g proszku aluminiowego o średnicy 100 μm , dodatkiem zwilżającym, stanowiącym wiórka magnezu w ilości 100 g oraz modyfikatorem osnowy metalowej w postaci sproszkowanej zaprawy Al10Sr w ilości 800 g. Całość mieszaniny umieszcza się wewnątrz przewodu elastycznego utworzonego z folii aluminiowej, który poddaje się wygrzewaniu w temperaturze 350°C w ciągu 0,5 godz. Po wygrzaniu przewód wprowadza się do kąpieli metalowej 10,20 kg stopu AlSi12CuNiMg o temperaturze 780°C, znajdującej się w tyglu grafitowym z naniesioną wewnętrzną warstwą pokrycia ochronnego, umieszczonym z kolei w piecu oporowym. Po całkowitym rozpuszczeniu się przewodu, podawanego w środek wiru metalu, powstałego wsku-

tek mieszania kąpieli metalowej mieszadłem grafitowym, ciekłą suspensję wylewa się do formy do prasowania i poddaje krzepnięciu pod ciśnieniem 220 MPa

Mikrostruktura wytworzonego kompozytu posiada równomiernie rozmieszczone oddzielne cząsteczki popiołu lotnego, jest zwarta i pozbawiona wszelkich nieciągłości strukturalnych. Gęstość wytworzonego kompozytu jest niższa od stopu osnowy. Moduł Younga i wytrzymałość na rozciąganie kompozytu jest wyższe w porównaniu do monolitycznego stopu AlSi12CuNiMg prasowanego w stanie ciekłym (po obróbce cieplej). W porównaniu do znanego stopu F3N 20S DURALCAN (stop A360, zawierającego 20 obj. % węgla krzemu) otrzymany kompozyt wykazuje zbliżony poziom właściwości mechanicznych, odporność na zużycie znacznie przewyższa odporność materiału monolitycznego, podobną rozszerzalność cieplną i lepszą obrabialność. Otrzymany kompozyt może znaleźć zastosowanie jako niedrogi, lekki materiał do wytwarzania tłoków silników spalinowych i tarcz hamulcowych.